

Faster Maren og feriedrengen Kurt

Af Andreas Bruun

Da jeg i 1991 kom til Askov som ny graver og skulle have fat på, hvad arbejdet bestod i, lagde jeg nok mærke til i kirkegårds-kartoteket, at Askov Højskoles forstander J. Th. Arnfred stod som indehaver af flere gravsteder rundt om på kirkegården, deriblandt et, hvor der stod en sten med indskriften MAREN STOKHOLM SILLESEN og nedenunder "Faster Maren". Nedenunder igen stod hendes data 25/8 1870 – 28/11 1949. Det måtte være én, der havde haft én eller anden tilknytning til højskolen, tænkte jeg.

Jeg havde fået fortalt, at fra valgmenighe-

Faster Marens gravsten er bevaret og delvis gemt bag en stor busk på Askov Kirkegård.

Foto: Andreas Bruun.

dens tid havde forstander Arnfred og med ham, højskolen taget sig af pasningen af nogle gravsteder for folk fra højskolen, hvor der måske ikke havde været en familie til at tage sig af gravstedet. Nu var Askov Kirke jo i 1986 blevet til sognekirke i det nyoprettede Askov Sogn. Det var blevet sagt, at det havde været en større sag, at få nye aftaler i stand med de mange gravstedsindehavere. Valgmenigheden havde haft deres egne regler, og nu skulle den almindelige folkekirkeordning for gravsteds-vedligeholdelse være gældende. Men altså, der var nogle gravsteder, hvor der i kartoteket stod, at de måtte sløjfes – fredningen var for længst udløbet. Deriblandt var Maren Stokholm Sillesens, så gravstedet blev sløjfet, og stenen kom om bag ved hækken.

København-feriebarnet Kurt Hansen

En tid efter kom en dag et par folk på besøg på kirkegården. Manden spurgte: "Hvad er der sket med Faster Marens grav?" og jeg fortalte selvfølgelig, at den var sløjfet, men at gravstenen var i behold. "Vil Du passe godt på den sten?" sagde manden.

Og så fik jeg ellers historien om, hvem Faster Maren var eller havde været. Hun var J. Th. Arnfreds storesøster, og hun havde boet sine sidste 10 år på højskolen, efter hun var blevet enke i 1939.

*Faster Maren på Askov Højskoles hovedtrappe.
Foto: Kurt Hansen. Tilhører sønnen, Niels-Henrik.*

Hun havde haft en lille stue på højskolen og en systue, hvor hun syede omkring Arnfred-familien – og vist også for andre i byen.

Parret, som kom den dag, hed Bodil Elisabeth og Kurt Hansen. Og de kunne fortælle hele historien, så tid og sted glemtes. Solen blev vist ikke ringet ned til rette tid den dag. Kurt fortalte om, at han var kommet på sommerferie i Askov som københav-

ner-feriedreng i 1943, da han var 10 år. Det havde i første omgang været hos højskolens gartner Mathinussen. Han var kommet fra usle kår i København – fra en fattiggård. Hans forældre drak. Han var én ud af en stor, sammenblandet søskendeflok. Han fik tæv. Han var våddreng, som han sagde. Han blev ikke holdt ren, og en dreng i skolen, hvor han gik, havde en dag kundgjort, at han ikke ville sidde ved siden af Kurt, for han lugtede.

Kurt havde haft Tyge Arnfreds kone, Annegrethe som lærer på skolen i København. Hun havde sørget for, at den lille, forkomne dreng kom på ferie i Askov.

Arnfreds – måske især Karen Arnfred – havde lagt mærke til drengen. Hen på efteråret i 1943 skulle Karen og J. Th. Arnfred til København. De havde sendt Kurts forældre et brevkort, at den og den dag kom de til staden, og at de kunne tage Kurt med tilbage til Askov, hvis det kunne passe dem.

Og det ku' passe dem. Kurt kom med til Askov og blev der. Han blev optaget som plejesøn i Arnfred-familien, som bestod af børnene Niels-Henrik, Axel, Henning, Thyge, Birgit, Øjvind og Knud. De var født over årene 1912-1929, så de ældste var sandsynligvis rejst hjemmefra, da Kurt kom hertil.

Kurt fortalte nu om, hvor stor en gæld for alting han stod i til Askov, til familien Arnfred og specielt til Faster Maren. Hun havde fået en meget stor betydning for ham.

Fortællingen var videre om, hvordan især Karen Arnfred havde taget sig af hans opdragelse og sørget for, at han kom ud at tjene efter konfirmationen og senere fik en uddannelse.

“Jeg vil gerne begraves i Faster Maren

grav, når min tid kommer. Kan det lade sig gøre?” Jo, det mente jeg jo nok, det kunne. “Vil du skrive det i kartoteket?” Det var slutmeldingen fra Kurt den dag på kirkegården – og det blev skrevet i kartoteket.

Maren Stokholm Sillesen og Arnfred

Maren var som sagt Arnfreds ældste søster, og hun havde egentlig været årsag til, at lillebroderen Jens Therkelsen Jensen (J. Th. Arnfred) overhovedet fattede interesse for højskolen og Askov.

Barndomshjemmet var i Sønderbøl ved Oksbøl, og J. Th. Arnfred har fortalt om hjemmet i en lille bog: “J. Th. Arnfred fortæller” fra 1977. Bogen blev udgivet på foranledning af og med forord af Richard Andersen, der som bekendt for mange bl. a. havde været navnkundig lærer på højskolen i en årrække. Det er en meget fin lille bog, der giver oplysninger om hjemmet i Sønderbøl og altså også om Marens baggrund.

I Poul Dams bog fra 1982: “Arnfred” hedder det: *Da Jens var 7 år, hørte han første gang om Askov højskole. Den ældste søster, Maren, tog ophold på en 3-måneders sommerskole i 1889. Højskoleopholdet blev skelsættende for Maren.*

Og i ovennævnte bog: “J. Th. Arnfred fortæller” beretter Arnfred selv på side 15: *Kendskabet til folkehøjskolen var jo ikke stort dengang, vi vidste kun om een pige, der havde været på højskole, og den almindelige opfattelse var, at når en pige kom hjem fra en højskole, var hun for fin til at malke, og dermed var jo alt sagt. Alligevel ønskede min ældste søster Maren at komme på højskole, at komme på Askov højskole på et sommerkursus. Det var jo en alvorlig sag, thi det var jo dyrt, – det kostede 30 kr. om måneden i 3 mdr. og så rejse, og der kunne altid løbe*

Maleri af Karen Helveg og J. Th. Arnfred. Det hænger i Schrøders stue, lærerværelset på Askov Højskole. Foto: Kurt Hansen.

mere på – det ville blive over 100 kr. Ganske vist havde min søster pengene, – dem havde hun fået af herremanden Stokholm på Hesselmed i “far-gave”, og hun var opkaldt efter ham.

Men far mente da, det ville være rigtigst at spørge ham, og han gav mærkeligt nok tilladelse til, at nogen af pengene blev brugt på denne måde.

Så skulle min søster på højskole.

Jeg var 6 år, men oplevede alligevel stundens alvor, fordi vor nabo, husmanden græd, da han sagde farvel.

– “Nu ser én da vel aldrig mere Maren”.

Det gjorde man altså, – hun kom igen efter de

3 mdr.s forløb med kunstbroderier, der strålede og med den lærdom, hun nu havde fået. Ja, Schrøders foredrag havde hun ikke forstået just så meget af, – mere af Poul la Cour, men det allerbedste var dansktimerne hos Jakob Knudsen. Han læste for dem, han græd, de græd og det var så dejligt alt sammen.

Livet igennem havde Maren betydet meget for lillebroderen. Det er der bevis for i Poul Dams bog, hvor der på siderne 60, 62, 67, 74, 80, 82 og 83 refereres til brevveksling mellem bror og søster.

Om Maren

Maren var født 25. august 1870. Hun var blevet gift 11. oktober 1895 med slagter Peder Bruun i Oksbøl, men han døde 15. november 1901. De fik ingen børn. Maren blev gift igen 9. november 1903 i Aal Kirke, denne gang med enkemand Silles Sillesen.

Blåvandshuk lokalhistorisk Arkiv har leveret oplysninger om Silles. Han havde haft et ret stort navn i Oksbøl. Han har efter folketællingen været trikotagehandler, vognmand og siden sparekassedirektør i Oksbøl. Han var blevet enkemand i april 1903. Nu var han så ene med to hjemmeboende børn, hvor han ellers havde seks, men de ældste fire var flyttet hjemmefra. På det lokalhistoriske arkiv mener man, at Maren var blevet husholder for Silles i første omgang for så senere på året at blive gift med ham.

Maren tog sig nu af Silles børn. Ved siden af mandens forretning havde hun endvidere en lille papir- og boghandel.

Nu gik det sådan, at Marens lillesøster – den yngste af flokken fra Sønderbøl – fik et barn uden for nummer. Blåvandshuk-

arkivet har oplyst: *Maren og Silles får ingen børn, men 14. nov. 1908 føder Marens ugifte lillesøster, Dorteia Margrethe Rosenberg Jensen en pige, som får navnet Frida Sillesen. Silles Sillesen vedkender sig faderskabet, og Frida kommer til at vokse op hos Silles og Maren.*

På fødselstidspunktet var Dorteia husbestyrerinde hos den meget indremissionske præst Schou i Oksbøl. Denne præst har storebror Arnfred fortalt godt og meget om i ovennævnte bog "J. Th. Arnfred fortæller". Schou var blevet enkemand, og derfor var Dorteia blevet ansat.

Det har sikkert ikke været så godt med den historie. Dorteia rejste til København og fik den lille pige 14. nov. 1908. Pigen blev døbt hjemme i Aal Valgmenighed i Aal Kirke – ikke af omtalte pastor Schou, men af valgmenighedspræst Andersen, og hun fik, som nævnt navnet, Frida Sillesen. Faddere var Ellen J.C. Støvring, Dorteias far, Niels Jensen, Sønderbøl, og pige Kristine Caroline Simonsen, Oksbøl.

Nu havde Maren og Silles de tre børn – Silles' to hjemmeboende og Frida.

Silles havde klaret sig godt og var endt

*Sparekassedirektør Silles Sillesen, Oksbøl.
Foto: Blåvandshuk lokalhistorisk Arkiv.*

Postkort af Askov Højskole, som den var, da Faster Maren boede her. Højskolens bygningskompleks blev fuldstændig ombygget i årene 1956-1961.

Privateje.

som sparekassedirektør, men døde i 1939. Ret hurtigt derefter brød Maren op fra Oksbøl og flyttede til Askov.

Det menes, at Arnfreds havde udvirket det som noget ganske selvfølgeligt. Maren kunne jo gøre gavn på højskolen, og hun var, som før omtalt, Arnfreds fortrolige. Maren fik den lille stue på højskolen og fik opholdet mod at vaske og sy for familien.

Plejedrengen Kurt

Plejedrengen Kurt Bendt Hansen fortæller om sig selv i en ansøgning til en fond om økonomiske midler til at udbrede Grundt-

vigs tanker: *Jeg er født i 1933 i Avedøre. Da jeg begyndte min skolegang, flyttede familien til Glostrup, og i skolen fik jeg nu afdøde Annegrethe Arnfred, gift med arkitekt Thyge Arnfred som lærerinde. Annegrethe Arnfred foranledigede, at jeg kom på ferie i Askov, først hos gartner Marthinussens og siden hos hendes svigerforældre, forstander J. Th. Arnfred og Karen, Askov højskole. Familien Arnfred beholdt mig som plejesøn, og Askov højskole har siden da været mit hjem i barne- og ungdomsår.*

Siden ungdommen i Askov har jeg været elev på Haubro ungdomsskole, Viborg gymnastikhøjskole og Askov højskole, hvor Arnfred var forstan-

der. Jeg fik uddannelse som socialrådgiver ved Danmarks sociale højskole. Herefter arbejdede jeg som socialrådgiver i 20 år under åndssvageforsorgen og siden som institutionsleder på plejehjem. Er nu efterlønner.

Ansøgningen gav vist ikke resultat, men Kurt fik dog senere udgivet et lille skrift: "Den signede dag med fryd vi ser" om salmen af N.F.S. Grundtvig.

Kurt blev gift med Bodil Elisabeth Jørgensen fra Aalborg i 1962, og sammen fik de tre børn: Niels Henrik 1963, Knud Erik i

1964 og Kirsten Elisabeth i 1969. De tre har uddannelse som henholdsvis elektroingeniør, exportvognmand og sygeplejerske og har bopæl på Als, i Vojens og i Ålborg.

Børnene fortæller om forældrene, at moderen var uddannet frisør, og en tid havde hun arbejde på Ålborg Teater som sådan, men hun var ellers blevet hjemmegående under deres opvækst.

De tre børn har en stor lovprisning af hjemmet. De fik en god og tryk barndom og en opdragelse med vide rammer – med fri-

*Bodil og Kurt Hansens bryllup i 1962, hvor bruden har Arnfred på sin højre side.
Foto: Tilhører sønnen, Niels-Henrik.*

*Kurt var befalingsmand i den danske hær.
Foto: Tilhører sønnen, Niels-Henrik.*

hed under ansvar. **Ordentlighed** var en uskreven regel. *Fars livsfilosofi: Far har altid kæmpet for de svage og udsatte i samfundet. Deres rettigheder, livskvalitet og værdighed. Han arbejdede ud fra respekten for det enkelte menneske, for de familiære og nære værdier. Far ville væk fra institutionaliseringen af individet, og han lod sig aldrig bremse af bureaukratiet. Højskoleånden prægede hans livssyn.*

De fortæller, at deres far havde haft plads på et landbrug efter konfirmationen, og siden en plads i Sverige på en gård og derefter ved militæret samt på skolerne, som han selv fortæller om i foranstående ansøgning. Han havde været befalingsmand ved militæret.

Og så fik han, som nævnt, uddannelse som socialrådgiver. *Far var altid dybt engageret i arbejdet, som havde været socialrådgiver under åndssvageforsorgen i nogle perioder og i andre som plejehjemsleder – der blev aldrig talt timer.*

Familien havde måttet flytte nogle gange på grund af faderens arbejde. De boede blandt andet i Grindsted, Tønder og Ager-skov. Hans arbejde sluttede som plejehjemsforstander i Herning. Børnene fortæller: *De ældre på plejehjemmene skulle have lov til selv at bestemme over deres eget liv og ikke indrette sig efter institutionens rutiner. Her var Far nok forud for sin tid, og borgere i lokalområdet blev f.eks. inviteret indenfor til diverse arrangementer på plejehjemmet, som hermed blev en mere integreret del af lokalsamfundet. Det var en selvfølge, at hans egen familie var involveret ved arrangementerne, som f.eks. juleaften. Far holdt af sang og musik, og han kunne underholde på plejehjemmet med at spille på orgel eller på violin.*

Børnene er alle tre konfirmerede i Bovlund Frimenigheds kirke, hvor familien hørte til. De boede en tid i Ager-skov på et nedlagt landbrug, der egenhændigt var blevet renoveret fra ende til anden.

Faster Maren's eftermæle

Maren tog sig især af Kurt, da han blev indlemmet i familien Arnfred i 1943. Kurt fortalte om, hvordan han sad på Maren's systue og læste lektier og fik fortalt Danmarks- og bibelhistorie.

Maren står for Arnfrederne som indbegrebet af alt, hvad godt et menneske kan være.

Maren døde ind under jul i 1949, og Arnfred skriver i Askov Lærlinge jan. 1950: *Af indeværende vinters begivenheder skal blot nævnes, at min ældste søster, der har boet hos os i 10*

Kurt Hansens grav på Askov Kirkegård.

Foto: Andreas Bruun.

år og var kendt af de sidste årgange af elever som “Faster Maren”, døde den 28. nov. Faster Maren var sommerpige i 1889 og nåede således at fejre 60-års-jubilæet.

Hendes højskoleophold blev bestemmende for hendes liv, og hun var taknemlig over at få lov til at leve hendes sidste år her i Askov. Hendes kår havde ikke været lette, men sorgerne havde virket sådan, at hun blev forstående overfor dem, der havde vanskeligheder, og dømte nænsomt om dem, der kludrede med deres liv. Mange Askovelever har i årenes løb siddet i hendes lille arbejdsværelse og talt fortroligt med hende, og hun kunne både forstå og tie. Hendes legeme var svagt, men hendes vilje stærk, selv da sygdommen tog overhånd. Første til allersidst gav hun op og længtes efter at få hjemlov. Hun følte sig i alle de 60 år inderligt knyttet til Askov, og ikke blot hendes nærmeste,

men hele skolens kreds har mistet en trofast ven i hende.

På stenen, der blev sat på hendes grav, kom der jo altså til at stå “Faster Maren” neden under hendes egentlige navn. Det tyder på, at hun også i byen var kendt under det navn.

Kurts eftermæle

Da Kurt Hansen den dag ved besøget i graverhuset på Askov Kirkegård fandt ud af, at Marens gravsted var ledigt, valgte han det som det bedst tænkelige sted for sig selv at blive begravet, når tiden kom. Og tiden kom 4. november 1999. Børnene fortæller, at han døde efter et hårdt sygdomsforløb med cancer i bugspytkirtlen. Bodil Elisabeth døde 1. januar 2009 ligeledes efter et slemt cancer-angreb.

– og Fridas

Frida blev gift med Axel Steensberg i Aal Kirke 8. august 1934. J. Th. Arnfred var forlover for brudgommen og Silles Sillesen for bruden. Frida og Aksel Steensberg fik ikke børn.

Aksel Steensberg fik et stort navn som professor, historiker, kulturgeograf og medudgiver af "Dagligliv i Danmark" i det 17., 18., 19. og 20. århundrede samt inspektør ved Nationalmuseet og meget mere. Der findes et meget lang register over artikler og bøger fra Aksel Steensbergs hånd.

Frida døde i 1964 og Aksel Steensberg i 1999.

Litteratur

Arnfred, J. Th.: J. Th. Arnfred fortæller. Kolding 1977.
Dam, Poul: Arnfred. Gads Forlag 1982.

Udtrykte kilder

Blåvandshuk lokalhistorisk Arkiv i Oksbøl.
Kirkebøger og folketællinger.
Kurt Hansens børn v. Niels-Henrik Hedegård, Broager.

Andreas Bruun, f. 1936. Knudsmindevej 20, 6650 Brørup. Har haft landbrug i Vittrup i 25 år og var derefter graver i Askov i 15 år. Har siddet i en del bestyrelser i landbrugets tjeneste og i kulturelle foreninger, blandt andet for Museet på Sønderskov. Er formand for Lindknud lokalhistorisk Forening, medudgiver af flere lokalhistoriske bøger og har leveret artikler til forskellige historiske skrifter.

*Nekrolog
for Axel
Steensberg.
Avis: ukendt.*

Axel Steensberg, professor, dr. phil., Valby, 92 år. Han var født og opvokset på en gård i Sinding ved Herning og arbejdede som karl, inden han kom på Askov Højskole og fik interesse for historie. Han tog faglærer-eksamen i historie og snart derefter en studentereksamen og studier ved Københavns Universitet, hvor han i 1937 blev cand. mag. og i 1943 dr. phil. Efter nogle år som højskolelærer blev han i 1936 ansat på Nationalmuseet som leder af museets 3. afdeling. I 1954 blev han lektor ved Københavns Universitet i materiel folkekultur og udnævntes seks år senere til professor samme sted. Efter pensioneringen i 1970 fortsatte han sin forskning og skabte for nogle år siden international opmærksomhed med en afhandling, der påviste, at bondesamfundet udviklede tallene før bogstaverne, så bystaterne kunne føre regnskab med oldtidens kornlagre - et arbejde Landbohøjskolen belønnede med en æresdoktorgrad i 1990.